

Benjamin Rubinstein – psykoanalyysin tuntematon suuri suomalainen

Artikkelissa käydään läpi suomalaissyntyisen psykiatrin ja psykoanalyytikon Benjamin Rubinsteinin (1905–1989) elämänselkku ja työura, joka johti Suomesta Yhdysvaltoihin. Hänen tuotantonsa keskeisiä teemoja tarkastellaan Koottujen kirjoitusten perusteella. Näitä teemoja ovat tiedostamattoman olemus mind–body-ongelman näkökulmasta, psykoanalyysin kliinisen teorian suhde muihin tieteellisiin teorioihin sekä psykoanalyyttisten käsitteiden ja hypoteesien ominaislaatu. Kirjoittajat esittävät Rubinsteinin olleen psykoanalyysin tieteenfilosofian ja metapsykologiakritiikin merkittävimpiä edustajia. Lisäksi hänet nähdään neuropsykoanalyysin varhaiseksi edeltäjäksi, sillä hän korosti ”protoneurofysiologista” kantaa, jonka mukaan psykoanalyttiset käsitteet eivät saa olla ristiriidassa neurofysiologisen tutkimuksen tulosten kanssa. Rubinstein luokitteli psykoanalyysin kliinisiä (”probabilistisia”) hypoteeseja, joiden paikkansapitävyyttä oli hänen nähdäkseen arvioitava kliinisen teorian ulkopuolelta.

Melko yleisesti on tiedossa, että tamperelainen lääkäri Yrjö Kulovesi (1887–1943) oli ensimmäinen suomalainen psykoanalyytikko. Hän oli kahdesti Wienissä lyhyissä oppianalyseissa vuosina 1924–1925. Hänellä oli myöhemminkin yhteyksiä kansainväliseen psykoanalyttiseen liikkeeseen. Hän oli myös Wienin psykoanalyttisen yhdistyksen nimeämä koulutusanalyytikko, mutta hän ei ehtinyt kouluttaa yhtään seuraajaa. Tunnettuja ovat myös pioneerianalyttikkojemme vaiheet Ruotsissa ja Sveitsissä 1950- ja 1960-luvulla.

Harva kuitenkaan edes tunnistaa nimeä Benjamin Björn Rubinstein. Hän on kuitenkin ainoa suomalaissyntyinen analyytikko, jolta on julkaistu englanniksi Kootut kirjoitukset. Hänen kirjoituksiaan on koottu Robert R. Holtin toimittamana ja muokkaamana vuonna 1997 julkaistuun teokseen *Psychoanalysis and the philosophy of science: Collected papers of Benjamin B. Rubinstein*. Seuraavassa esitettävät elämäkertatiedot perustuvat Rubinsteinin suvun historiaan, jota on koontanut Meliza Amity (os. Rubinstein) ja josta Benjamin Rubinsteinin sukulaiset ja kollegat ovat antaneet runsaasti lisädokumentteja ja tiedonantoja. Käytössämme ovat myös olleet kopiot Benjamin Rubinsteinin lukuisista todistuksista ja muista asiapapereista, jotka ovat Georg Morduchin hallussa Alexandriassa Yhdysvalloissa. Rubinsteinin käsikirjoituksia ja osaa kirjastosta säilytetään New York-Cornell Medical Centerin Payne Whitney -psykiatrisen klinikan kirjastossa. Eräitä elämäkertatietoja on esittänyt myös Robert R. Holt toimittamassaan teoksessa ja erillisessä käsikirjoituksessa. Artikkelin yhteydessä julkaistavissa valokuvissa on mainittu henkilö, jolta olemme saaneet valokuvan käyttöömme.

Rubinstein ei ole vain fenno-ugrilainen kurioositeetti psykoanalyysin historiassa. Seuraavassa pyritään osoittamaan, että häntä voi pitää neuropsykoanalyysin merkittävimpana pioneerina sekä yhtenä keskeisimmistä psykoanalyysia tieteenfilosofian näkökulmasta tarkastelleista analytikoista. Lukijan arvioitavaksi jää, onko näkemyksessä mahdollisesti kansallisesta katsannosta kumpuavaa subjektiivista liioittelua.

Sukutausta

Benjamin Björn Rubinstein syntyi Helsingissä 12.4.1905 juutalaiseen perheeseen. Hänen isänäitinsä Anna Alte (”Altke”) Rivke Morduchin (1865–1948) suku oli äidin puolelta peräisin Novgorodista ja isän puolelta Puolasta Suwałkin kuvernementista. Anna ”Altke” Morduch oli syntynyt 1865 Viipurissa, josta perhe muutti parin vuoden kuluttua Helsinkiin Siltasaareen. Altken isä Israel Jacob Morduch oli Helsingissä virkaa toimittavana rabbina 1868 ja Hämeenlinnassa juutalaisten sotilaiden rabbina 1870-luvulla. Altke naitettiin 14-vuotiaana Puolasta kotoisin olleen armeijan

kirjurin Hirsch Rubinsteinin (1852–1910) kanssa. Heille syntyi kymmenen lasta, joista Jakob Rubinsteinista (1882–1963) tuli liikemies. Hän meni 1904 naimisiin helsinkiläissyntyisen Chaje Mere Polarskyn ja turkulaissyntyisen tekstiilikauppiaan Judel Pergamentin tyttären Rebecka (Riko) Pergamentin (1881–1943) kanssa. Heille syntyi neljä lasta, joista Benjamin oli vanhin. Hänellä oli kolme sisarta, joista Rakel (1907–1997) ja Esther (1909–2006) muuttivat Englantiin. Cecilia (s. 1911) elää edelleen Helsingissä.

Benjaminin isoäiti Altke meni ensimmäisen miehensä kuoltua uudelleen naimisiin 1910-luvun lopulla Judel Pergamentin eli poikansa Jakobin apen kanssa. Altken sisar Ida Ekman oli kansainvälisesti tunnettu oopperalaulajatar, joka muun muassa tulkitsi hyvän ystävänsä Jean Sibeliuksen lauluja. Altken pojista Moses (Matti) Rubinstein toimi oopperan kapellimestarina Göteborgissa, David Rubinstein oli sellisti ja Samuel Rubinstein johti muun muassa juutalaista laulukuoroa. Benjaminin isän Jakobin on myös kerrottu soittaneen innokkaasti pianoa ja täyttäneen kodin musiikilla. (D. Morduch 2007.) Benjaminin äidin puoleisessa suvussa oli myös huomattavaa musikaalista lahjakkuutta. Benjaminin eno Moses Pergament oli säveltäjä ja musiikkikriitikko Tukholmassa ja hänen toinen enonsa Simon Parment (käytti myös nimeä Pergament; myöhemmältä nimeltään Arno Pamilo) oli muusikko ja Radion sinfoniaorkesterin kapellimestari Helsingissä. Hän myös perusti Helsinkiin juutalaisen laulukuoron ja toimi sen johtajana. Benjamin itsekin haaveili nuorena urasta musiikin parissa. Yksi hänen enoistaan, Isak Pergament, oli Suomen ensimmäinen juutalainen lääkäri (valmistui lääketieteen lisensiaatiksi 1915) ja pitkäaikainen Helsingin juutalaisen seurakunnan puheenjohtaja (1928–1940).

Koulu- ja opiskeluvuodet

Benjamin (jota kutsuttiin sekä ”Beniksi” että amerikkalaisittain ”Bennyksi”) kävi aluksi Helsingissä koulua (Albrechts förberedande skola 1913–1915; Svenska Normallyceum 1915–1916). Perhe kuului juutalaiseen seurakuntaan (josta hänet on uloskirjoitettu vasta 30.8.1956; Bolotowsky 2007). Perhe muutti 1916 väliaikaisesti Kööpenhaminaan, missä (Borgerdyds skola) Benjamin kävi keskikoulun loppuun (1916–1920) ja aloitti lukion (1920–1921). Perheen palattua 1921 Suomeen Benjamin oli kaksi vuotta yksityisopetuksessa ja vuoden lukiolaisena Hämeenlinnassa Svenska Samskolanissa, josta kirjoitti ylioppilaaksi (28.5.1924), koska ei ollut viihtynyt Kööpenhaminasta palattuaan Helsingissä (C. Linder 2007).¹ Benjamin kirjoittautui sisään Helsingin yliopistoon 18.9.1924 lukemaan aluksi juridiikkaa. Pian (21.1.1925) hän vaihtoi kuitenkin historiallis-filologiseen osastoon ja 13.9.1926 matemaattis-luonnontieteelliseen osastoon.

Jo lukioaikana Benjamin oli ollut kiinnostunut historiasta, filosofiasta ja matematiikasta. Luonnontieteet tulivat hänelle myös tärkeiksi. Kuitenkin Benjaminin oli vaikea löytää omaa toiminta-alueitaan. Hänen on sanottu etsineen identiteettiään ”opiskelemalla elämää” muun muassa Pariisissa 1920-luvun jälkipuoliskolla (E. Linder 8.3.2007). Benjamin asui lähellä Pariisia lokakuusta 1925 heinäkuuhun 1926.² Hän edelsi näin Tulenkantajien jäseniä, jotka aloittivat Pariisin-matkansa Olavi Paavolaisen ja Mika Waltarin johdolla vasta keväällä 1927. (Arvi Kivimaa oli Tulenkantajista ensimmäisenä ollut Pariisissa maaliskuusta 1926 lähtien nelisen kuukautta.)

Benjaminin luettua Freudin *Toteemin ja tabun* (tarkka ajankohta ei ole tiedossa) hänen mielenkiintonsa kääntyi psykoanalyysin suuntaan ja hän päätti ryhtyä opiskelemaan lääketiedettä tullakseen lopulta psykoanalyytikoksi. Ewert Linder (8.3.2007) on maininnut Benjaminin äidin olleen pääosin ”psykykkisistä syistä” monta vuotta sairasvuoteessa, mikä lienee ollut tärkeä henkilökohtainen tausta Benjaminin suuntautumiselle psykoanalyysin pariin.

Suoritettuaan 19.1.1929 lääketieteellisen alkututkinnon ja kirjoittauduttuaan 28.1.1929 Helsingin yliopiston lääketieteelliseen tiedekuntaan Benjamin paneutui kuitenkin keskittyneesti opintoihin ja valmistui lääketieteen kandidaatiksi 16.9.1930 sekä lääketieteen lisensiaatiksi 18.12.1936. Lääketieteen lisensiaatiksi valmistuttuaan Benjamin ryhtyi erikoistumaan neurologiaan ja psykiatriaan Lontoossa.

Lääketieteen opintojensa aikana (todennäköisesti 1930-luvun puolivälissä) Rubinstein oli

Ragnar (”Raggen”) Granitin assistenttina. Granit oli ollut 1920-luvun alkupuolella kiinnostunut taiteen psykologiasta ja osallistui kahdella lyhyellä kirjoituksellaan vielä vuonna 1928 suomenruotsalaisten modernistien *Quosego*-aikakauslehteen. Hän etääntyi kuitenkin 1920-luvun puolivälissä psykologiasta ja suuntautui neurofysiologiaan ja erityisesti aistinfysiologiaan. Hän arvosteli sekä psykoanalyysia että behaviorismia siitä, että ne olivat luopuneet ”kokemustotuuksista” ja ryhtyneet julistamaan omia profeetallisia ”avaintotuuksiaan”. Psykoanalyysi oli Granitin (1927, 247) mukaan ”sivuuttanut luonnontieteellisen hypoteesin ja tullut uskoksi”.³ Vielä 1937, astuttuaan Helsingin yliopiston fysiologian professorin virkaan, Granit totesi lehtihaastattelussa (von Troil 1937, 688), että psykoanalyysia ei ollut syytä kutsua tieteeksi, vaikka se sisälsikin ”jotakin perustavanlaatuisesti oikeaa kaikista liioittelusta ja groteskeista fantasiaista huolimatta”. Granit arveli, että psykoanalyysi ei sopinut ”pohjoismaisiin oloihin” vaan oli ”paremmin edukseen eteläisemmissä maissa, kuten Itävallassa”. Hän luotti ennen kaikkea moderniin lääketieteeseen ja biologiaan, jota hän piti ”tulevaisuuden tieteenä”.⁴

Tästä Granitin skeptisyydestä psykoanalyysiin ja luottamuksesta biologiaan on voinut juontua vaikutteita myös Rubinsteinin myöhempiin psykoanalyysin uudistamispyrkimyksiin. Granitilta lienee peräisin myös Rubinsteinin kiinnostus neurofysiologiaan. Filosofiassa Rubinsteinia kiehoi looginen empirismi, jota puolusti meillä Eino Kaila, Granitin opettaja filosofian ja psykologian alalla. Granit muutti vuonna 1940 Ruotsiin, ja hänelle myönnettiin vuonna 1967 Nobelin palkinto silmän sähköfysiologian tutkimuksessa saavutettujen tulosten vuoksi yhdessä biofyysikko Haldan Keffer Hartlinen sekä biokemisti George Waldin kanssa.

Vuosina 1937–1939 Rubinstein opiskeli neurologiaa ja psykiatria Lontoossa National Hospital Queens Squares ja Maudsley Hospitalissa.⁵ Samoina vuosina hän oli myös Freudin analysandin ja sormuksenhaltijan Eva Rosenfeldin (1892–1977) analyysissa. Rosenfeld oli jo Wienissä Anna Freudin läheinen ystävä ja asui myös jonkin aikaa Freudien luona. Hän oli Sigmund Freudin analyysissa 26.12.1929–1932. Muutettuaan 1936 Lontooseen Rosenfeld tutustui pian Melanie Kleiniin, jonka analyysissa hän oli 1938–1941. Rubinsteinin Lontoossa oleskelun aikana brittiläisessä psykoanalyttisessa yhdistyksessä käynnistyi keskustelu ja kiistely ”sisäisistä objekteista” ja ”sisäistämisestä” (ks. Hinshelwood 1997). Freudien saavuttua Lontooseen 6. kesäkuuta 1938 myös kilpailuasetelma Anna Freudin ja Melanie Kleinin välillä voimistui. Eva Rosenfeld oli tuolloin pikemmin sitoutunut Kleinin kuin Anna Freudin näkemyksiin. Hän ideoi myös kleinilaisen ”Sisäisten objektien opintoryhmän” (Grosskurth 1986, 244).

Rubinstein sai näin analytyikkonsa Eva Rosenfeldin kautta kosketuksen perustavanlaatuisen psykoanalyttisen liikkeen sisäiseen jännitteeseen. Hänen ei kuitenkaan tiedetä olleen henkilökohtaisesti yhteydessä Freudeihin eikä Kleiniin. Rosenfeldin kirjallinen tuotanto on varsin niukka (lähinnä Rosenfeld 1951; 1956; ks. myös Roazen 2001), eikä hänen kirjalliseen jäämistöönsä (Wienin Freud-museossa) sisälly kirjeenvaihtoa Rubinsteinin kanssa. Sen sijaan Anna Freudin kirjeet Rosenfeldille on julkaistu (A. Freud 1992).

Helsinki–Topeka

Talvisodan puhjettua Rubinstein saapui joulukuussa 1939 Suomeen ja siirtyi rintamatehtäviin. Hän palveli apulaislääkärinä (SotaS. 13:ssa) 1.1.–7.3.1940 ja osastonlääkärinä (SotaS. 35:ssä) 8.3.–15.10.1940, minkä jälkeen hänet vapautettiin palveluksesta.⁶ Benjamin avioitui välirauhan aikana marraskuussa 1940 serkkunsa, Viipurissa 13.3.1910 syntyneen Dinorah (Dinah tai Dina) Rosenthalin (1910–1987) kanssa.⁷ Samana vuonna hän otti 16-vuotiaan serkkunsa Theodor (Teddy) Scheininin ”analyysiin”, mitä voi pitää eräänlaisena analyttisen menetelmän kokeiluna, mutta myös ”sukulaispuoskarointina” (M. Scheinin 2007). Jatkosodan aikana Rubinstein teki sekä sotilaiden että siviilien keskuudessa psykiatrasta työtä nimitettynä Niuvanniemen sairaalan III alilääkäriksi (1.5.1941–12.12.1944). Hän toimi myös pataljoonan lääkärinä rintamalla. Rubinstein oli sotilasarvoltaan lääkintäkapteeni.

Vuosina 1945–1947 Rubinstein suoritti psykiatria ja neurologiaan erikoistumisen

Lapinlahden sairaalassa.⁸ Siellä työtovereina olivat muun muassa Martti Paloheimo ja Stig Björk⁹, jotka molemmat alkoivat sittemmin esitellä Suomessa psykoanalyysia ja psykodynaamisia näkemyksiä. Lapinlahden sairaalassa ei ollut Stig Björkin (Björk 1980) muistikuvien mukaan mitään psykoanalyysiin liittyvää opetusta tai hoitoajattelua vielä hänen amanuenssiaikanaan vuonna 1938. Sodan jälkeen Björkin mukaan Lapinlahden sairaalassa tiedettiin lääkäreiden keskuudessa Rubinsteinin kiinnostus psykoanalyysiin, mutta hänen vaikutuksensa jäi erittäin lyhyeksi eikä psykoanalyysi vielä hänen aikanaan saavuttanut Lapinlahden sairaalassa merkittävää jalansijaa. Rubinstein oli silti pohjustanut Paloheimon ja Björkin työtä. Tammikuussa 1946 Rubinstein kutsuttiin Suomen Psykiatris-Neurologisen Yhdistyksen jäseneksi, ja huhtikuussa 1947 hän sai hermo- ja mielitautien erikoislääkärin oikeudet.

Vuonna 1947 Rubinstein hyväksyttiin opiskelemaan Menninger-klinikkaan Topekaan Kansasiin Yhdysvaltoihin. Hän lähti vaimonsa kanssa Yhdysvaltoihin 2.9.1947 Mauretania-laivalla Southamptonista Isosta-Britanniasta. Menninger-klinikka oli tuolloin vaikutusvaltainen psykiatrian uudistamisen keskus, jossa vallitsi optimistinen ja innostunut työilmapiiri. Psykiatrit, psykologit, sosiaalityöntekijät ja psykiatriset hoitajat osallistuivat psykoanalyttisesti suuntautuneeseen kliiniseen tiimityöskentelyyn, jonka päämääränä oli jokaisen uuden potilaan haastattelu, testaus sekä eri hoitotapojen yhdistely. Menninger-klinikkaa johti karismaattinen ja äkkipikainen Karl A. Menninger.¹⁰ Klinikka oli kiinteässä yhteydessä Topekan Winter Veterans Association -sairaalaan, jonka oli toisen maailmansodan loputtua perustanut Karl Menninger ja joka toimi mielisairaalana. Se oli sodan jälkeen maailman suurin psykiatrisen koulutuksen keskus. (Menninger-suvusta ja -klinikasta, ks. Friedman 1990; ks. myös Holt 2005, 9–11.)

Rubinstein oli 1947–1948 Menninger-säätiön tutkimusavustaja ja vuodesta 1948 vuoteen 1953 säätiön henkilökuntaan kuuluva psykiatri. David Rapaport oli Menninger-klinikan tutkimusosaston johtaja Rubinsteinin ensimmäisenä vuotena Topekassa.¹¹ Rubinstein yritti tuolloin tehdä psykofysiologista tutkimustyötä, mutta hän siirtyi vuoden kuluttua psykiatrin kliiniseen työhön ja vasta Topeka-aikansa lopulla hän palasi uudelleen tutkimustyön pariin ja oli psykoterapiatutkimuksen ensimmäisen työkomitean puheenjohtaja. Työkomitean pohdinnat johtivat merkittävän Menninger-psykoterapiatutkimushankkeen jatkokehittämiseen.

Rubinstein näyttää aluksi aikoneen palata tietyn jakson jälkeen Topekasta takaisin Suomeen.¹² Kuitenkin hänen aikeensa muuttuivat, kun hän sai mahdollisuuden jatkaa psykoanalyttista koulutusta. Koska Rubinstein oli jo aiemmin ollut Eva Rosenfeldin analyysissa, häneltä vaadittiin enää vuoden täydentävä analyysi Karl Menningerillä sekä seminaarit ja työnohjauksessa tehdyt psykoanalyysit. Hän valmistui Topekan psykoanalyttisesta instituutista lopulta psykoanalyttikoksi 1953, ja samana vuonna hän tuli Topekan psykoanalyttisen yhdistyksen jäseneksi. Hänet oli hyväksytty Yhdysvaltain psykiatrisen yhdistyksen jäseneksi 1952, ja vuonna 1954 hänet hyväksyttiin jäseneksi Yhdysvaltain psykoanalyttiseen yhdistykseen sekä New Yorkin psykoanalyttiseen yhdistykseen.

Opinnot ja yhteistyö Karl Menningerin¹³ kanssa olivat kitkaisia. Koulutuksen lopuksi esitettiin yleensä kliininen tapauskertomus, mutta Rubinstein teki teoreettisen päättötyön, jossa arvosteli Freudin seksuaaliteoriaa, energia-käsitettä ja konstanssiperiaattia. Jo tässä työssä on idullaan yksi Rubinsteinin keskeinen tema: kaikessa metapsykologiassa on ainakin piilevästi ellei näkyvästi läsnä neurofysiologia, ja kliininen teoria on väistämättä kytköksissä neurofysiologiaan. Työstä kehkeytyi kohtalainen skandaali. Työtä ei hyväksytty, ja ”negatiivisen transferenssin voittamiseksi” vaadittiin jopa analyysin jatkamista. Lopulta hänen sallittiin kuitenkin jättää uusi, kliininen lopputyö.

New York

Dinah, joka oli suorittanut psykologin tutkinnon Kansasin yliopistossa ja toiminut lyhyen aikaa myös hoitotyössä, koki pikkukaupungin ilmapiirin ahtaaksi ja haaveili muutosta New Yorkiin, mikä toteutuikin keväällä 1953. Kun Rubinstein kertoi ensimmäistä kertaa Dinahin ajatuksista

esimiehelleen ja analyytikolleen, Menninger kehotti häntä eroamaan vaimostaan. Menninger paitsi piti Rubinsteinin (ensimmäistä) lopputyötä hyökkäävänä ja ylimielisenä myös loukkaantui Rubinsteinien muutosta. Menninger oli kasvattanut Rubinsteinia lahjakkaana ”analyysipoikanaan”, jonka hän koki nyt petturiksi. Niinpä hän alkoi kertoilla Rubinsteinin olevan vainoharhainen ja viivästytti parilla kuukaudella hänen hyväksymistään Amerikan psykoanalyttisen yhdistyksen jäseneksi. Myös David Rapaport, joka oli muuttanut 1948 Austin Riggs Centeriin ja kutsunut myöhemmin Rubinsteinin liittymään kyseiseen keskukseseen, pettyi Rubinsteinin kieltäytymiseen ja totesi Holtille: ”Älä koskaan auta heikkoa raukkaa” (Holt 2003b; ks. myös Holt 1997, 4).

Rubinstein sai 1954 oikeuden harjoittaa lääketieteellistä praktiikkaa New Yorkin osavaltiossa. Hän perusti tuolloin New Yorkiin psykoanalyysin ja psykiatrian praktiikan (joka sijaitsi aluksi osoitteessa 350 Central Park West, myöhemmin 1960-luvulta lähtien ja loppuun saakka osoitteessa 35 East 85th Street, lähellä Metropolitan Museum of Artia; G. Morduch 9.3.2007). Rubinsteinit saivat Yhdysvaltain kansalaisuuden 1957. Heille ei syntynyt lapsia. He vierailivat usein kesäisin Suomessa sukulaistensa luona, mutta eivät halunneet enää palata pysyvästi Suomeen. Dinah toimi valokuvaajana. Hän matkusteli mielellään eri maissa (esimerkiksi Meksikossa) ja kuvasi etenkin lapsia. Hänen töitään on muun muassa New Yorkin valokuvataiteen museossa.

Rubinsteinia seurasi New Yorkiin Robert Holt syksyllä 1953. Holt perusti yhdessä George S. Kleinin kanssa New Yorkin yliopistoon mielenterveyden tutkimuskeskuksen, jonka henkilökunnalle Rubinstein piti 1950-luvun puolivälissä parin vuoden ajan vapaamuotoista seminaaria psykoanalyttisesta teoriasta. Hän järjesti monille muillekin kliinisille työntekijöille vastaavanlaisia seminaareja ja antoi psykoterapian työnohjausta omassa vastaanottohuoneessaan, kunnes hänet kutsuttiin pitämään seminaareja psykoanalyttisesta tutkimuksesta New Yorkin psykoanalyttiseen instituuttiin. Rubinstein ei kuitenkaan koskaan saanut virallisesti koulutusanalyttikon asemaa. Hänet nimitettiin 1962 kliiniseksi psykiatrian apulaisprofessoriksi Albert Einstein College of Medicineen (Bronx, New York) ja 1967 liitännäisjäsenenä päivystäväksi psykiatriksi Bronxin kunnalliseen sairaalaan. Molemmista tehtävistä hän erosi vuonna 1970.

Samana vuonna New Yorkin psykoanalyttinen yhdistys nimitti sekä Rubinsteinin että Hartvig Dahlin johtamaan yhdessä psykoanalyttisiä tulkintoja koskevaa empiiristä tutkimusprojektia.¹⁴ Vaikka Rubinstein ei koskaan julkaissut projektista mitään (useita yhteisjulkaisuja oli valmistelu), hän analysoi aineistoja ja projekti pohjusti hänen eräitä kirjoituksiaan. Vuonna 1970 Rubinstein myös perusti ystäviensä Holtin, George S. Kleinin ja Emanuel Peterfreundin kanssa oman vuosijulkaisun *Psychoanalysis and Contemporary Science*, jonka viiteen numeroon Rubinstein kirjoitti artikkelin ja jonka toisen numeron hän toimitti (Rubinstein 1973).¹⁵

Dinah sai vakavan aivoverenvuodon vuonna 1983, minkä jälkeen Benjamin hoiti häntä kaikkena työstään liikenevänä aikana. Vaikka Dinahin puhe huomattavasti vaikeutui, puoliset pystyivät kommunikoimaan keskenään, ja Benjamin on maininnut sairausvuosien entisestään lähentäneen puolisoita toisiinsa. Dinah kuoli 1987 New Yorkissa. Benjamin ilmaisi usein suruaan ja kertoi elämän olevan raskasta vaimon kuoleman jälkeen. Lisäksi Benjaminin eturauhassyövän eteneminen verotti voimavaroja. Siitä huolimatta ja osittain sokeutuneena hän jatkoi kotinsa yhteydessä olleessa vastaanottotilassa supistettua analyyttikon praktiikkaansa, jonka lopetti vasta kuukautta ennen kuolemaansa. (E. Linder 8.3.2007.)

Theodor ja Mikael Scheinin (M. Scheinin 2007) olivat Benjaminin luona New Yorkissa viikon ajan muutamaa viikkoa ennen tämän kuolemaa. Hän puhui tuolloin paljon musiikista, mutta myös siitä, että hän oli omasta mielestään ollut ”freudilainen” ja saanut itsekin osansa psykoanalyysin aiheuttamasta emotionaalisesta vastustuksesta, jopa psykoanalyttisen liikkeen sisältä (tarkoittaen ilmeisesti Karl Menningeriä). Benjamin kuoli New Yorkin sairaalassa 12.7.1989. New York Timesissa julkaistiin heti seuraavana päivänä lyhyt nekrologi, jossa todettiin Rubinsteinin olleen ”psykiatri ja psykoanalyttinen teoreetikko”, joka ”julkaisi useita artikkeleita soveltaen tieteellisiä periaatteita psykoanalyttisen teorian kriittiseen arviointiin”.

Persoonallisuudesta

Benjamin Rubinsteinia kuvataan älykkääksi ja laajasti eri taiteen- ja tieteenaloihin perehtyneeksi ihmiseksi. Nuoruudessaan hän kaavaili näytelmäkirjailijan, ohjaajan tai muusikon uraa. Hän oli tuolloin mukana Helsingissä jiddishinkielisessä teatterissa ja näytteli muun muassa ”Dybbuk”-nimisessä esityksessä (Holt 1989, 8–9).¹⁶ Aikuisena hän sävelsi salanimellä ”Ben Runer” Schönberg-vaikutteisia lauluja Rilken, T. S. Eliotin ja Joycen teksteihin¹⁷ ja kirjoitti runoja¹⁸ useiden vuosien ajan kuitenkin niitä koskaan julkaisematta (D. Morduch 2007.)

Hänen kerrotaan olleen suuremmissa seurassa ujo ja sosiaalisesti jossain määrin vetäytyvä, taustalla myhäilevä, mutta kahdenkeskisessä tilanteessa hyvin lämmin, sydämellinen ja suorapuheinen (Eagle 2006; Grünbaum 2006; Holt 1997; Tähkä 2006; B. Scheinin 2007). Laajassa katsannossa Rubinsteinin vaikutus psykoanalyyysiin on jäänyt hyvin vähäiseksi, mutta hänellä on muutamia hyvin vaikutusvaltaisia puolestapuhujia.

Jo edesmenneestä ihmisestä puhuessamme korostamme usein hänessä näkemiämme hyviä ominaisuuksia, ja tämä on tietysti huomattava, kun yritämme muodostaa kuvaa Rubinsteinista kaksi vuosikymmentä hänen kuolemansa jälkeen. Joka tapauksessa Rubinsteinin tunteneet kuvaavat häntä hyvin lämpimään ja arvostavaan sävyyn. Hänen vaimoiaan Dinahia on puolestaan luonnehdittu sosiaalisesti ulospäin suuntautuneeksi, karsimaattiseksi tarinankertojaksi, joka nautti Suomessa rapukesteistä ja matkusteli mielellään eri maissa. Rubinstein viihtyi mieluiten kirjojensa parissa ja kävi usein kirjastoissa. Sosiaalisissa ryhmätilanteissa hän jättäytyi vaimonsa taakse, mutta heidän yhteiselämänsä perustui keskinäiseen kunnioitukseen ja vahvaan symbioottisävyiseenkin ”sukulaissieluisuuteen”. (B. Scheinin 2007¹⁹; M. Scheinin 2007.)

Rubinsteinin on todettu olleen varsin haluton kirjoittamaan kirjeitä.

Sukulaiskirjeenvaihdonkin hoiti hänen vaimonsa, Benjaminin osuudeksi jäi yleensä vain parin tervehdyssanan lisääminen viestien loppuun (B. Scheinin 2007). Vuodelta 1965 on kuitenkin säilynyt Benjaminin itse kirjoittama lyhyt kirje (Barbro ja Teddy Scheininille). Siinä hän antaa kuvauksen omasta arjestaan: ”Meidän elämämmehän te tiedättekin – ja elämänmeno sujuu... ei huonosti, ei huonosti, mutta ehkä toisinaan liian hiljaisesti, arvelee Dinah, en minä. Dinah työskentelee kovasti valokuvauksen parissa – kaikkien ihastukseksi, se minun on sanottava. Itse en ole vielä kirjoittanut psykoanalyysin teoriasta [Rubinstein oli siihen mennessä julkaissut vasta yhden artikkelin]. Sen sijaan olen tullut vanhemmaksi ja ehkä viisaammaksi – mutta en tarpeeksi viisaaksi luopuakseni yrityksestä. Mikä on niin kuin sen pitääkin olla.”

Vuonna 1944 syntynyt Robert R. Holt oli Rubinsteinin läheinen ystävä, Koottujen kirjoitusten toimittaja, ja yksi yhdysvaltalaisen psykoanalyysin suurista nimistä. Holt (1997, 1) kuvaa Koottujen kirjoitusten esipuheessa Rubinsteinia ”aikansa hienoimmaksi psykoanalyysin teoreetikoksi”. Valmisteilla olevassa teoksessaan Holt rakentaa ajatteluaan varsin pitkälle Rubinsteinin varaan.

Morris N. Eagle, myös yhdysvaltalaisen psykoanalyysin suuria nimiä ja Koottujen kirjoitusten toisen johdannon kirjoittaja (Eagle 1997), kertoo Rubinsteinin olleen ”hyvin älykäs ja älyllisesti äärimmäisen rehellinen”. Eagle arvelee Rubinsteinin olleen liian älyllinen (intellectual) ja avomielen sopiakseen psykoanalyttiseen establistementtiin. (Eagle 2006.) Rubinsteinin ”antiestablistentti”-kannan, ateismin ja kosmopoliittisuuden nostaa esiin Ewert Linder (8.3.2007), joka myös muistaa Rubinsteinin tokaisseen autoa ajaessaan liikenneuhkassa: ”Elämä New Yorkissa tekee selväksi sen, että marxismi on tavoite, johon pitäisi päästä mutta johon täällä ei kuitenkaan voida päästä.” Juutalainen uskonto tai juutalainen ritualismi ei koskettanut häntä, vaikkakin hän arvosti juutalaista henkistä traditiota. Mikael Scheinin (2007) mainitsee Rubinsteinin ”no nonsense” -asenteen, joka oli mahdollisimman kaukana paranoiasta ja amerikkalaistyyllisestä itsen markkinoinnista.

Yhtenä psykoanalyysin merkittävimpänä kriitikkona tunnettu Adolf Grünbaum oli Rubinsteinin hyvä ystävä. Koottujen kirjoitusten takakannen teksti on Grünbaumin kirjoittama, ja hän myös omisti teoksensa *The foundations of psychoanalysis* Rubinsteinille. Grünbaum kertoo arvostaneensa Rubinsteinia suunnattomasti ja pitäneensä hänestä paljon ”vaikken koskaan

ymmärtänyt, miksi hän ajatteli Melanie Kleinin tuoneen psykoanalyysiin jotain perehtymisen arvoista” (“I respected Ben Rubinstein immensely and was also very fond of him, although I never knew why he had thought that Melanie Klein had contributed something worthwhile to psychoanalysis”). (Grünbaum 2006.) Rubinsteinin analyysi kleinilaisittain suuntautuneen Eva Rosenfeldin kanssa selittänee osittain tätä painotusta.

Koottuihin kirjoituksiin on liitetty Rubinsteinin ja tämän analyytikon ja opettajan Karl Menningerin lyhyt, edellisen opinnäytteeseen ja muuttoon liittyvä kirjeenvaihto. Puitteet huomioiden Menningerin kirje (13.2.1953) on hyvin hyökkäävä. Hän tekee Rubinsteinin teoreettisista näkemyksistä johtopäätöksen, että tältä ”puuttuu insight”, ja liittää nuo näkemykset Rubinsteinin persoonallisuuden ”narsismiin” ja ”analysoimattomiin tekijöihin”, jotka näyttäytyvät tämän käyttäytymisessä aggressiivisuutena analyttikkoja ja psykoanalyysia kohtaan. Hän myös katsoo, ettei Rubinstein ole kykenevä toimimaan analyytikon ammatissa ja suosittelee tälle henkilökohtaisen analyysin jatkamista. Kirjeeseen sisältyy myös (myöhemmin toteutunut) peitelty uhkaus haitata Rubinsteinin pääsyä Amerikan psykoanalyttisen yhdistyksen jäseneksi.

Kootut kirjoitukset sisältävät Rubinsteinin kirjeen (13.1.1953), johon yllä kuvattu Menningerin kirje oli vastaus, sekä lähettämätömän vastauskirjeluonnoksen (päiväty 24.2.1953) Menningerin kirjeeseen. Kirjeluonnoksessa Rubinstein (1997, 622) sanoo ”Minulta voi puuttua oivallusta, mutta minusta ei vaikuta siltä, että olisin omista – sen enempää kuin toistenkaan – tiedostamattomista motiiveista vähemmän perillä kuin keskimääräinen analyttikko”. Rubinstein taitaa tässä hieman leikitellä: kun motiivista on kovin hyvin perillä, se ei ole enää tiedostamaton. Kirjeessään hän korostaa lopputyönsä olevan teoreettinen työ, ja vetoaa tieteellisen keskustelun periaatteisiin. Rubinstein onnistuu puolustamaan realistisesti itseään olematta sen enempää hyökkäävä, mielitelevä kuin nöyristeleväkään – tämä ei voinut olla kovin helppoa, kun kyseessä oli sentään yhdysvaltalaisen psykoanalyysin suuri nimi sekä hänen oma analyttikkonsa ja kouluttajansa.

Kirjallinen tuotanto

Rubinstein oli nuoresta lähtien kiinnostunut filosofiasta ja neurofysiologiasta, mikä heijastuu vahvasti hänen kirjoituksissaan. Vaikka hän oli tieteenfilosofina paljolti itseoppinut, hän seurasi aktiivisesti uusinta tieteenfilosofista keskustelua ja oli 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa hyvin perillä uusimmasta neurotieteiden tieteenfilosofiasta (esim. Dennett, Edelman) sekä psykoanalyysin oppihistoriallisesta (esim. Sulloway) ja tieteenfilosofisesta (esim. Holt, G. S. Klein, Grünbaum) uudelleentulkinnasta. Hän kritisoi myös lyhyesti Kohutin self-käsitettä. Gillett (1998, 655) katsoo ”epätavallisen tieteenfilosofisen perehtyneisyyden” yhtyneen Rubinsteinissa ”kliinisen käytännön laajaan perustaan”. Vaikka Rubinstein oli hyvin kiinnostunut kirjallisuudesta ja teatterista, hän ei innostunut psykoanalyysin narrativisoinnista (esim. Schafer).²⁰ Hänelle psykoanalyttiset kliiniset tulkinnat eivät olleet pelkästään ”kertomuksia”, vaan hän katsoi niiden perustuvan ekstrakliinisiin aksiomattisiin oletuksiin. Hän ei tukeutunut hermeneuttisiin käsityksiin psykoanalyysin terapeuttisesti auttavista, rakentavista ja ”vapauttavista” tulkintakertomuksista, sillä hän piti olennaisena kysymystä näiden kertomusten validiteetista ja totuudellisuuden vahvistamisesta.²¹

Rubinsteinin tuotannosta voi nostaa esiin kolme jatkuvasti toisiinsa kietoutuvaa pääteemaa: tiedostamattoman olemus mind–body-ongelman näkökulmasta, psykoanalyysin kliinisen teorian suhde muihin tieteellisiin teorioihin sekä psykoanalyttisten käsitteiden ja hypoteesien ominaislaatu.

Julkaistut kahdeksantoista kirjoitusta (joista viisi aiemmin julkaisemattomia) sijoittuvat kahden vuosikymmenen ajanjaksoon vuodesta 1962 vuoteen 1983 (lukuun ottamatta vuoden 1952 päättötyötä). Holt kertoo esipuheessaan Rubinsteinin olleen vuosikausia haluton tarjoamaan ajatuksiaan julkaistaviksi. Holt arvelee tämän liittyneen hänen ensimmäisen lopputyönsä tyrmäävään vastaanottoon. Aloittelevien kirjoittajien tapaan Rubinsteinillakin oli vaikeuksia saada kirjoituksiaan julkaistua. Runsaiden hylkäyksiä lisäksi Rubinstein sai osakseen Holtin mielestä

epätavallisen tyyneitä kommentteja psykoanalyttisten lehtien ”portinvartijoilta”. Ottaen huomioon, että Rubinsteinin mukaan esimerkiksi sellaiset psykoanalyttiset ydinkäsitteet kuten ego, id, superego, tiedostamaton toive ja psyykinen energia ovat (”vain”) teoreettisia käsitteitä, arvioijien kommentit eivät ehkä ole kovin yllättäviä.

Holt (1997, vii) kertoo hyvin itsekköisen Rubinsteinin sanoneen Koottuja kirjoituksia toimitettaessa että artikkeleja täytyisi merkittävästi uudistaa, koska niiden kirjoittamisen jälkeen käsitteistö oli osin perustavallakin tavalla muuttunut. Kognitiivisen tutkimuksen osalta tämä pitää epäilemättä paikkansa (psykoanalyttiset ajatukset ja käsitteet harvemmin havaitaan aikansa eläneiksi). Paikka paikoin nykypäivän lukijan on vaikea tavoittaa Rubinsteinin käyttämien käsitteiden merkitystä, ja toisaalta hämmästyttää joidenkin tavanomaisempien käsitteiden puuttuminen. Holtin mukaan termit kuten implisiittinen tieto, Parallel Distributed Processes, mielen modulaarisuus ja subliminaalinen havaitseminen olivat ilmeisestikin Rubinsteinille tuttuja (Holt 7.12.2006). Tämä huomioiden Rubinsteinin pitäytyminen osin hieman erikoislaatuudessa terminologiassa on yllättävää. Rubinstein hyväksyi Koottujen kirjoitusten hankkeen, mutta ei itse ehtinyt muokata kuin ensimmäisen artikkelin ja tehdä vähäisiä korjauksia muihin. Holt on osittain Eaglen avustamana tehnyt varsinaisen toimitustyön.

Rubinsteinin kirjoitukset ovat ajattelultaan jänneviä ja hänen näkemyksensä laajoissa linjoissa edelleenkin varteenotettavia. Esimerkiksi hänen käsityksensä tiedostamattomasta integroi ansiokkaasti psykoanalyttisia ja kognitiotieteen käsityksiä, ja hänen analyysinsä tietoisesta halusta olemuksesta on omintakeisen oivaltava. Huomautettakoon kuitenkin, että kirjoituksia järjestelmällisesti läpikäydessä muutaman lempiajatuksen joutuu lukemaan useampaan kertaan. Tämän takia seuraavassa esittelyssä ei kaikin osin ole yksityiskohtaisia lähdeviittauksia – Rubinsteinin näkemykset on yhdistetty useista hänen artikkeleistaan ja julkaisemattomista esitelmistään, siinä muodossa kuin ne ovat ilmestyneet Kootuissa kirjoituksissa.

Rubinstein käytti myös varsin säästeliäästi lähdeviittauksia. Pelkästään kirjallisten dokumenttien pohjalta on siten mahdotonta päästä tarkoin selville hänen vaikutteistaan, eikä hänen kirjastonsakaan ole enää kokonaisuutena tutkittavissa (Holt 5.12.2006)

Mieli, ruumis ja tiedostamaton

Useat Rubinsteinin kirjoituksista lähtevät kaukaa, Descartesin ajoista lähtien riivanneesta mind–body-ongelmasta. Hän kertoo olevansa monisti eli katsoo mielellisten seikkojen (tunteet, mielikuvat) olevan materiaalin aspekteja. Hän myös tähdentää, että (luonnon)tieteellisen näkemyksen mukaan vapaata tahtoa ei ole – muun materiaallisen todellisuuden tavoin ihmisruumista liikuttavat ainoastaan luonnonlakien alaiset seikat. Tämä näkemys ei ole Rubinsteinille psykoanalyttisten tarkastelujen irrallinen sivujuonne, vaan hänelle on selvästikin tärkeää rakentaa näkemyksensä tieteenfilosofisesti pitävälle pohjalle. Hän hylkää sekä metafyyssisen dualismin (toteamalla, että mentaalinen ei ole erillistä fyysisestä materiasta) että metodologisen dualismin (antamalla autonomista roolia psykologisille selityksille). Popperin ja Ecclesin (1977) metafyyssistä mieli–aivot-dualismia ja interaktionismia kritisoidessaan Rubinstein (1980/1997, 539) kuitenkin mainitsee kantanaan, että toistaiseksi on parasta pysyä sitoutumatta mihinkään tiettyyn mind–body-ongelman ”ratkaisuun”.²²

Rubinstein varoo tarkasti sekoittamasta toisiinsa havaintoja ja teorioita ja korostaa psykoanalyttikon havaintojen koskevan analyysandin verbaalista ja muuta käyttäytymistä. Aivotutkimukseen perehtyneenä hän myös painottaa, että ihmisen toimintaa selittävät käsitteet on kytkettävä neurofysiologiaan: järkevillä psykologisilla käsitteillä on aina ja väistämättä vastineensa aivoissa. Näistä lähtökohdista hän päätyy siihen, että puhe torjutuista haluista viittaa viime kädessä ainoastaan aivotiloihin. Hänen mukaansa ajatus, jonka mukaan tiedostamattomat halut ja pelot ovat jotenkin mielellisiä, merkitsee käytännössä dualismia. Rubinsteinin (1980/1997, 524) mukaan tämä oli myös Freudin kanta. Hän tosin myöntää, että Freud oli suvaitsevainen myös omassa ajattelussaan näyttäytyviä sisäisiä ristiriitaisuuksia kohtaan, joita Freudin kannattajat eivät

useinkaan ole olleet valmiita tunnistamaan saati hyväksymään.

Rubinstein (1982/1997, 541–549) esittää ajatuksia herättävän pohdinnan halun luonteesta. Se, että jollakin on halu – tietoinen tai tiedostamaton – on jotakin aivan muuta kuin se, että jollakin on auto tai jalka. Rubinsteinin mukaan halu ei ole mikään olio, vaan pikemminkin verrattavissa siihen, että henkilöllä on huumorintajua. Vaikkapa halu matkustaa Italiaan kattaa yksinkertaisesti sellaisia seikkoja, että luodaan tietyissä tilanteissa tietynlaisia Italiaan liittyviä fantasioita, sattumalta matkatoimiston ohi kulkiessa poiketaan sisään kysymään Italian-matkaa, vaatteita ostaessa tulevat mieleen Italian sääolot. Halu on joukko käyttäytymisdispositioita, joilla on neuraalinen perustansa, ja siinä kaikki. Sikäli kuin tämä tuntuu liian minimalistiselta kannalta, Rubinstein haastaa kertomaan, *mitä muuta halu sitten on*.

Persoonaa ja organismi – kaksi puhetapaa ihmisestä?

Psykoanalyttikon on käytännössä vaikea olla ajattelussaan kovin mekanistinen ja esimerkiksi epäillä vapaan tahdon olemassoloa. Rubinstein tavallaan lieventääkin materialistista kantaansa esittämällä, että on kaksi puhetapaa, joita molempia meidän on käytettävä. Ensinnäkin arkielämässä suhtaudumme ihmiseen *persoonana*, jolla on vapaa tahto ja mieli. Kun paatuneimmalta materialistilta varastetaan auto, hänkin vaatii tekijää vastuuseen teostaan. Hän ei pidä tapahtunutta luonnonlakien väistämättömänä seurauksena tai tekijää ankarana lapsuuden voimattomana uhrina.

Toiseksi luonnontieteet tarkastelevat ihmistä *organismina*, jota liikuttavat materiaalisen todellisuuden lainalaisuudet. Rubinsteinin mukaan psykoanalyysin kliiniset teoriat pitkälti lainaavat (muokaten) ”ihminen persoonana” -puhetavan termejä. Luonnontieteet (ja psykoanalyysin esimerkiksi metapsykologian kohdalla) puolestaan operoivat ”ihminen organismina” -katsannon puitteissa: toimintaa selitetään vaikkapa tietyn aivoalueen aktivoitumisen, välittäjäaineiden, psyykkisen tension, egon rakenteiden, lapsuuden olosuhteiden tai evolutiivisten funktioiden avulla.

Rubinsteinin mukaan on luonnotonta ja perusteetonta puhua esimerkiksi ei-tietoisista motiiveista persoonaa-puhetavan puitteissa. Vapaan tahdon omaavat *persoonat* haluavat ja päättävät asioista (ja ovat siten vastuussa teoistaan), eivät mitkään elämyksellisen todellisuuden tavoittamattomissa olevat entiteetit tai agentit. Esimerkiksi ”tiedostamaton halu” tai ”ego” on siis metafora, tietyn puhetavan yksi aspekti, abstraktio, tai teoreettinen termi, mutta ei mentaalinen olento. Persoonaa ei voi olla tiedostamattoman toiminnan subjekti tai agentti. (Persoonasta ja organismista ks. etenkin Rubinstein 1977/1997.)

Rubinstein nivoi kaksijakonsa asianmukaisesti jaotteluihin hermeneutiikka–luonnontiede ja käyttäytymisen ”perusteet” (”reasons”) vastaan ”syyt” (”causes”). Kaksi erilaista käyttäytymisen selitystapaa täydentävät toisiaan eivätkä ole toisensa pois sulkevia vastakohtia. Ratkaisunsa kautta Rubinsteinin on siis mahdollista olla samaan aikaan sekä materialistinen tiedemies että ”realistinen” psykoterapeutti. Hänen voisi ajatella olevan wittgensteinilais-dennettiläinen agnostikko sen suhteen, viittaako arkikielen persoonaa-puhetapa mahdollisesti joihinkin todellisiin mentaalisiin entiteetteihin – niin tai näin, olemme kuitenkin kaikki tuohon puhetapaan sidottuja. Tämä on erinomaisen kohdallinen ratkaisu, kun ajatellaan psykoanalyysin integraatiota tieteen valtavirran kanssa – miksi turhaan sitoutua dualismilta vivahtaviin näkemyksiin ja vaikeuttaa yhteistyötä oman tutkimusintressin kannalta hedelmällisten tieteenalojen kanssa?

”Protoneurofysiologia” ja ”ekstrakliininen teoria”

Psykoanalyttiset käsitteet on Rubinsteinin mukaan voitava sitoa aivotutkimukseen, jotta nuo käsitteet olisivat mielekkäitä. Rubinsteinin aikaan (eikä vieläkään) tämä ei käytännössä ollut mahdollista, ja siten tämä seikka on periaatteellinen. Rubinstein (1965/1997; 1967/1997) puhuikin *protoneurofysiologisista* käsitteistä: käytetyt käsitteet eivät saa olla neurofysiologiselta kannalta mahdottomia, ja sikäli kuin neurofysiologisen tutkimuksen kehitys kyseenalaistaa

psykoanalyttisen käsitteen, psykoanalyttista teoriaa on muutettava. Näin oli tapahtunut metapsykologian viettienergia -käsitteen kohdalla: Freudin näkemys viettienergiasta on fysiikan kannalta mahdoton, ja (muun muassa) siksi metapsykologiasta on luovuttava tai sitä on kehitettävä. ”Psykykinen energia” -käsitettä Rubinstein (1965/1997, 58) piti kirjaimellisessa merkityksessään ”vitalistisena” eikä protoneurofysiologisena käsitteenä.

Ewert Linderille (8.3.2007) Rubinstein oli 1980-luvulla todennut, että psykoanalyysissa ”hoidetaan sitä, mitä ei tiedetä.” Hän oli lisännyt: ”Vaikka olen psykoanalyttikko, arvelen, että ehkä eräänä päivänä löydetään hoidettavien tilojen fysiologinen ja biokemiallinen tausta, laitetaan molekyylit järjestykseen.”

Freud itse kommentoi fysiologisten käsitteiden osuutta kahtalaisesti. Toisaalta Freud (1915/1973, 266–267) katsoi, että ”sielunelämän piilevät tilat” ovat ”fyysisten ominaisuuksiensa suhteen täysin tavoittamattomissamme; mikään fysiologinen mielle, mikään kemiallinen prosessi ei voi välittää meille mitään aavistusta niiden olemuksesta.” Noita ”sielunelämän piileviä [tiedostamattomia] tiloja” oli epäröimättä ”käsiteltävä psykologisen tutkimuksen kohteina ja mitä läheisimmässä yhteydessä tietoisten sielullisten tapahtumien kanssa.” Toisaalta Freud (1920/1976, 65) myönsi: ”Kuvauksemme puutteet todennäköisesti katoaisivat, jos voisimme jo korvata psykologiset termit fysiologisilla tai kemiallisilla termeillä. Tosin nekin kuuluvat vain yhteen kuvakieleen, joka kuitenkin on ollut meille pitkään tuttu ja ehkä myös yksinkertaisempi.”

Alkuun Rubinstein vaikuttaa olleen varsin lokalistinen, eli hän oletti psyykkisillä funktioilla olevan kohtalaisen tarkkaan paikallistettavat neuraaliset vastineensa. Hän kannatti ”empiiristä parallelismia”, jonka mukaan jokaisella mentaalilla tapahtumalla on vastineensa neurofysiologisessa tapahtumassa. Näitä tapahtumia koskevia väitteitä ei voi kääntää toinen toiseensa. Tiedostamattoman tasolla ei ole kuitenkaan aiheellista sitoutua mieli–aivot–dualismiin (kahden eri tapahtumisen väliseen korrelaatioon). Myöhemmin Rubinstein muutti kantaansa lievemmäksi, mahdollisesti neurotieteiden PDP (Parallel Distributed Processes) -lähestymistapaan tai Daniel Dennettin ajatteluun tutustuttuaan (vertaa esimerkiksi Rubinstein 1965/1997, 52 ja Rubinstein 1980/1997, 526–527).

Rubinsteinin ajattelun keskeisiä teemoja oli toisaalta kliinisen taidon ja teoretisoinnin, toisaalta tieteellisen tiedon välinen suhde. Hän korosti, että psykoanalyysin kliiniset havainnot ja teoriat tulee kytkeä laajempaan yhteyteen, ja tätä yhteyttä hän kutsui *ekstrakliiniseksi teoriaksi*. Rubinsteinin jäsentämistavan mukaan Freudin metapsykologia on yksi ekstrakliininen teoria. Rubinstein osoitti meillä varsin tuntemattomiksi jääneiden yhdysvaltalaisen analyttikkojen (Holt, Emanuel Peterfreund, George S. Klein, Roy Schafer, Allan Rosenblatt, James Thickstun) kanssa 1970-luvulla perustavanlaatuisia ongelmia metapsykologiassa. John Gedo (1999, 35–43) näkee Rubinsteinin jopa tuon metapsykologiakritiikin pääarkkitehdiksi.

On korostettava, ettei tämä metapsykologian kritiikki tähtää metapsykologiasta luopumiseen – kritiikin kohteena ovat Freudin metapsykologian tietyt ongelmakohdat, ja yhdysvaltalaiset analyttikot kaipailivat *parempaa* metapsykologiaa. Rubinstein (1978/1997, 494) toteaa: ”Ilman jonkinlaista metapsykologiaa suuri osa kliinisestä psykoanalyysista kutistuisi sanoilla leikkimiseksi.”

Omassa ekstrakliinisessä pohdiskelussaan Rubinstein nojaa pitkälti aivotutkimukseen (neurofysiologiaan), mutta soveltaa myös kognitiivisen suuntauksen tutkimustuloksia psykoanalyttisiin kysymyksiin. Ekstrakliininen teoria voi siis koostua neurofysiologian, kokeellisen psykologian, filosofian tai tekoälytutkimuksen näkökulmista – psykoanalyysin kliiniset käytännöt tulisi siis pyrkiä ankkuroimaan kognitiiviseen (tai kognitiivisen neurotieteen) eri haarojen tutkimustuloksiin.

Psykoanalyttiset hypoteesit

Rubinstein pohti myös psykoanalyttisten hypoteesien eri tasoja ja psykoanalyttisten selitysten luonnetta – ovatko psykoanalyysin puitteissa tehdyt havainnot ja psykoanalyttiset lainalaisuudet

mahdollisesti universaaleja, kaikkia ihmisiä ja kaikkia tilanteita koskevia?

Rubinstein (1975/1997, 273) jakoi klinisen psykoanalyttisen teorian kognitiiviseen osaan ja psykoanalyttista terapiaa koskevaan osaan. Kognitiivinen osa liittyy klinisten ilmiöiden selittämiseen ja ymmärtämiseen. Rubinsteinin (sama, 274–308) mukaan psykoanalyysissa analysandeille esitettävät tulkinnat ovat *yksityiskohtaisia* (myös yksilökohtaisia) *kliinisiä hypoteeseja* (particular clinical hypotheses): ne liittyvät tietyn ihmisen tiettyyn tilanteeseen. Niitä hierarkkisesti korkeammalla (kognitiivisella) abstraktiotasolla ovat *erityiset* (special) ja *yleiset* (general) *kliiniset hypoteesit*. Nämä kummatkin hypoteesit jakautuvat edelleen *motivonaalisiin, tilannesidonnaisiin, geneettisiin* (kehityksellisiin) ja *muihin* hypoteeseihin. Esimerkiksi *erityinen tilannesidonnainen* hypoteesi voi olla oletus siitä, että tietyytyypisessä tilanteessa ihmisillä on taipumus loukkaantua. *Yleisen motivonaalisen* hypoteesin mukaan taas kaikki aktiviteetti on motivoitua. Tähän kysymykseen kietoutuvat luonnollisesti psykoanalyysin oletukset tiedostamattomista motiiveista ja niiden välisistä ristiriidoista.

Rubinsteinin (sama, 320) mukaan psykoanalyttiset teoreetikot ovat suureksi osaksi laiminlyöneet yleiset kliiniset hypoteesit. Hän korosti vahvasti sitä, että kliiniset hypoteesit ovat ”todennäköisiä” (”probabilistic”; kuten esimerkiksi ”Suomessa on itsenäisyyspäivänä lunta maassa ja ruoho kuollutta sen alla”) eivätkä universaaleja luonnonlakeja (”vesi kiehuu sadassa celsiusasteessa”). Jopa sellainen näennäisen universaali (mutta itse asiassa löysä) väittäjä, että kaikki käyttäytyminen on motivoitua, sisältää todennäköisyyden, sillä emme tiedä varmasti, mikä motivoi kaiken käyttäytymisen (tai sen seurausten) jokaista aspektia. Kuitenkin Rubinstein (sama, 318) arveli, että kliiniset hypoteesit voivat olla todellisia tieteellisiä hypoteeseja, jotka viittaavat toistaiseksi tuntemattomiin prosesseihin.

Kliinikko ei yleensä hahmota työtään Rubinsteinin esittämällä hierarkkisella ratkaisutavalla, mutta Rubinsteinin yritys jäsentää kirjavaa psykoanalyttisten hypoteesien kenttää voi hyödyttää psykoanalyysin perusteiden tutkimusta. Todettakoon – menemättä tarkemmin Rubinsteinin melko monisyiseen tarkasteluun – että hänen tarkastelukohteensa on kiistämättömän oleellinen. Psykoanalyysin tieteellisyydestä ja oikeellisuudesta on mahdotonta käydä järkevää keskustelua, ellei olla selvillä psykoanalyttisten hypoteesien luonteesta. Tämä tematiikka on juuri se, josta Adolf Grünbaum on julkaissut tunnetut psykoanalyysi-kritiikkinsä. Valitettavasti Koottuihin kirjoituksiin ei sisälly Rubinsteinin vastausta ystävälleen Grünbaumille.

Metaforat ja tragedia

Tässä artikkelissa on ollut mahdollista luoda vain pintapuolinen katsaus Benjamin Rubinsteinin tuotantoon. Yllä ei ole esimerkiksi tarkemmin käsitelty Rubinsteinin näkemystä psykoanalyttisten selitysten luonteesta. Mainittakoon myös, että Kootut kirjoitukset sisältävät Rubinsteinin tekstit metaforasta (1972/1997) ja tragediasta (1983/1997). Kumpikin kirjoitus osoittaa Rubinsteinin kiinnostuksen kirjallisuuteen ja kirjallisuudentutkimukseen, ohi tiukasti klinisen kehityksen.

Metafora-teksti on spekulatiivinen, mutta se sisältää tiiviin metafora-teorian, joka koskee metaforan yleistä olemusta, ei niinkään sen yhteyksiä psykoanalyttiseen tilanteeseen tai teorianmuodostukseen. Rubinstein antaa monia esimerkkejä metaforien käytöstä. Tavallinen kieli sisältää paljon ”kuolleita” metaforia, mutta Rubinstein (1972/1997, 143–146) katsoo metaforilla olevan kielen kehityksessä kaksi keskeistä funktiota: olemassa olevan kielen puutteellisuuden korvaaminen ja tiettyjen ominaisuuksien tai ideoiden erityinen korostaminen. Tietyn metaforan valinta voi Rubinsteinin (sama, 151) mukaan olla toisinaan tiedostamattomasti määrätynyt. Esimerkiksi psykoanalyttisessä tilanteessa analysoitava voi valita jonkin metaforan tiedostamattomasti, mutta tämä ei välttämättä liity siihen, että analysoitava yrittäisi tällä tavoin tiedostamattomasti viestiä jotakin analyytikolle. Toisinaan myös analyytikko on saattanut luoda perustaa metaforan ilmaantumiselle analyttisessä tilanteessa. Rubinstein (sama, 168) vastusti käsitystä, jonka mukaan etenkin poeettisten metaforien muodostaminen kytkeytyisi regressiivisiin primaariprosesseihin (esimerkiksi ”regressioon minän palveluksessa”). Kyse oli pikemminkin

joustavista ja suhteellisen korkeatasoisista sekundaariprosessimuodosteista. Eagle (1997, 25) katsoo, että Rubinsteinin metafora-tekstissä yhdistyvät mainiosti ”analyysin selkeys ja hieno herkkyys runollisille ja kirjallisille vivahteille”.

Tragedia-kirjoitus (1983/1997) on Rubinsteinin viimeisimpiä tekstejä. Hän ei koskaan itse julkaissut sitä, mutta siinäkin hän jatkaa sinnikkästi ja maltillisesti argumentoiden psykoanalyttisten perusoletusten uudelleenarviointia asettuessaan vastustamaan minäpsykologien (etenkin Ernst Krisin) katarssi-käsitystä. Tarkastelemalla Sofokleen *Antigonea*, Shakespearen *Kuningas Learia* ja Camus'n *Sivullista* hän päätyy kannattamaan käsitystä, jonka mukaan katarssi ei ole välttämätön tunteiden kokemiseksi vaan tunteet juontuvat odotusten ja tapahtuman välisestä yhteensopivuudesta tai yhteensopimattomuudesta.

Työn merkitys

Kuten yllä on tuotu esiin, kansainvälisesti katsoen Rubinsteinin työ on jäänyt hyvin vähälle huomiolle. Holtin, Eaglen ja Grünbaumin näkemyksiin viitaten voi sanoa että huomio on ollut *liian* vähäistä.

Neuro-Psychoanalysis -lehti ilmoittaa tavoitteekseen löytää neuraalisia vastineita metapsykologisille käsitteille. Tämä oli Rubinsteinin keskeinen kiinnostuksen kohde, ja hänen ajattelunsa sisältääkin näkökohtia ja lähestymistapoja, jotka ovat tuoreita ja olennaisia etenkin nyt neuropsykoanalyysin ja aivotutkimuksen nopean kehityksen aikana. Ei ole edelleenkään kaikilta osin selvää, mille psykologisille käsitteille voidaan löytää aivovasteita ja millaisia nuo vasteet voivat olla, ja jos niitä ei voida löytää, onko se näille käsitteille kohtalokasta vai ei.

Neurofysiologisesti vahvistettavia yleisiä kliinisiä hypoteeseja Rubinstein (1975/1997, 319) piti ideaalina, jota lähestyttiin vain vähitellen. Se tarjosi myös psykoanalyysille uudistumista: ”Nykyään tämä on vain ohjelma. Mutta se on ohjelma, joka korostaessaan hypoteesiemme alustavuutta suuntaa psykoanalyysin tulkintasääntöjen järjestelmästä kehittyväksi tieteeksi. Siihen liittyy suljetun systeemin muutos avoimeksi teoreettiseksi systeemiksi tai itseriittoisen ja perimmältään liikkumattoman systeemin muutos systeemiksi, joka kantaa mukanaan jatkuvan kehityksen siemenen.”

Valitettavasti Suomessa ja suomeksi Rubinstein on jäänyt vieläkin vähemmälle huomiolle kuin ulkomailla. Hänestä ja hänen ajattelustaan ei ole julkaistu yhtään kirjoitusta, ja Suomen psykoanalyysin historiaa koskevissa esityksissä hänestä on vain lyhyitä mainintoja (ks. Laine, Parland & Roos 1997). Tämä liittyyneen toisaalta Rubinsteinin ajattelun, toisaalta suomalaisen psykoanalyysin erityispiirteisiin.

Suomessa psykoanalyysi on edelleen vahvasti ”metapsykologista”, eivätkä yhdysvaltalaisen metapsykologiassa osoittamat ongelmat ole saaneet liiemmästi huomiota osakseen. Yhdysvaltalainen psykoanalyysi on meillä useimmiten arvioitu kalpeaksi ja haaleaksi minäpsykologiaksi. Ylipäätään noiden yhdysvaltalaisen – ei tosiasiassa kovin minäpsykologien – analyytikkojen lähestymistapa on lähempänä yleistä psykologiaa kuin eurooppalaisen psykoanalyysin valtavirta.

Voisi sanoa, että kun Suomessa on oltu varsin uskollisia *Freudin metapsykologialle*, yhdysvaltalaiset ovat olleet kiinnostuneita *metapsykologisista kysymyksenasetteluista*. Jos tilanteemme metapsykologian kohdalla olisi ollut toisenlainen, Rubinsteinin ajatuksista olisi (syntyperästä riippumattakin) varmasti oltu nykyistä kiinnostuneempia. Klišee ”tuntematon suuruus” kuvaa Rubinsteinia varsin hyvin niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

¹Viitteet

Benjaminin ylioppilastodistuksen kokonaisarvosana jäi approbaturiin (ruotsi cum laude approbatur; suomi improbatur; saksa laudatur; reaali approbatur, matematiikka cum laude approbatur).

² Myös Benjaminin vaimo Dinah asui nuoruudessaan Pariisissa (joulukuusta 1929 heinäkuuhun 1930).

³ Kuvitteellisessa keskustelussaan psykologin kanssa *Quosego*-aikakauslehdessä Granit (1928, 15) antaa psykologin lausua: ”Minun mielestäni psykologia on tehnyt vararikon ja itsenäisenä tieteenä se pitäisi lopettaa. Sen sijalle pitäisi tulla tieteellinen biologia, joka tarkastelisi eläinten ja ihmisten käyttäytymistapoja [...] Ei amerikkalainen näennäis-eksakti ’behaviorismi’, joka vain eristää reaktiokulkuja vaan reaktioiden biologia, niin sanottu ’Wesenserkenntnis’ [olemuksentunnistus].”

⁴ Freud (1920/1976, 65) oli itsekin luonnehtinut biologiaa ”todella rajoittamattomien mahdollisuuksien valtakunnaksi”. Siltä saattoi odottaa ”mitä yllättävimpiä selityksiä”, eikä ollut arvattavissa, ”minkälaisia vastauksia se meidän sille asettamiimme kysymyksiin muutaman vuosikymmenen kuluttua antaisi. Ehkä juuri sellaisia, jotka puhaltavat kumoon koko keinotekoisien hypoteesien rakennelmamme.”

⁵ Rubinstein oli National Hospital Queen Squaresissa neurologiaan erikoistuvana kliinisenä assistenttina (”clinical clerk”) 1.2.1937 – 23.7.1937 ja Maudsley Hospitalissa (Lontoon yliopiston psykiatrian klinikassa) kliinisenä assistenttina (”clinical assistant”) lokakuusta 1937 heinäkuuhun 1938 ja edelleen helmikuusta 1939 toukokuuhun 1939.

⁶ Rintamakokemuksensa perusteella Rubinstein tiivisti Ewert Linderille (8.3.2007) näkemyksensä: ”Jos suomalainen sotilas jotain osaa, niin erityisesti vihata.”

⁷ Siviilivihkiminen 12.11. ja juutalaisen rituaalin mukainen vihkiminen 17.11.1940. Avioparin keskinäisenä kotikielenä säilyi ruotsi myös Yhdysvalloissa. Dinahin vanhemmat olivat Simon Rosenthal ja Sonia Scheinin. Dinahilla oli yksi veli, Leo Rosenthal (myöhemmin Uulas). Dinahin vanhemmat kuolivat molemmat Viipurissa syyskuussa 1937.

⁸ Rubinsteinin ansioluettelossa, joka perustuu lääkintöhallituksen matrikkeliin, on Rubinsteinin työjaksoista Lapinlahden sairaalassa jonkin verran eri päivämäärät ja suppeammat tiedot kuin Lapinlahden sairaalan vuosikertomuksissa. Seuraavassa on tukeuduttu kyseisiin vuosikertomuksiin. Rubinstein oli Lapinlahden sairaalassa vapaaehtoinen apulaislääkäri 7.3.–30.9.1945 (ansioluettelossa 7.3.–31.5.1945 ja v. t. apulaislääkäri 1.6.–30.9.1945), apulaislääkäri 1.10.1945–31.7.1946, v. t. apulaisylilääkäri 1.8.–31.12.1946, apulaislääkäri 1.1.–10.5.1947 sekä lopuksi v. t. I apulaisylilääkäri 10.5.–30.6.1947. Jo lääketieteen opiskelijana Rubinstein oli ollut amanuenssina Lapinlahden sairaalassa 1.5.–1.11.1934. Hän oli opiskeluaikanaan myös avustanut Viipurissa 1.6.–1.9.1932 tuberkuloosisairaalassa ja toiminut v. t. amanuenssina Helsingin yleisen sairaalan korvaosastolla 1.9.–1.10.1935 sekä amanuenssina I lääketieteellisellä osastolla 1.7.–1.11.1936.

⁹ Martti Paloheimo oli tuolloin Lapinlahden sairaalassa oikeusmielilautiopin apulaislääkäri (v. t. 1.9.–31.12.1946 ja varsinainen viranhaltija 1.1. – 31.7.1947). Stig Björk puolestaan oli vapaaehtoinen apulaislääkäri 1.8.–31.12.1946 ja ylimääräinen apulaislääkäri 1.1.–31.12.1947.

¹⁰ Karl Augustus Menninger (1893–1990) perusti 1919 isänsä Charles Frederick Menningerin kanssa diagnostisen klinikan (Menninger Diagnostic Clinic) Topekaan. Vuonna 1925 Karl ja nuorempi veli William Claire Menninger (1899–1966) perustivat Topekaan parantolan ja sairaalan psykopaattien hoitoa varten (Menninger Sanitarium and Psychopathic Hospital). Vuonna 1941 perustettiin Menninger-säätiö, jota johti Karl Menninger kuolemaansa saakka. Toisen maailmansodan aiheuttamien psyykkisten vaurioiden hoitoa varten perustettu Winter Veterans Association -sairaala uudisti mielisairaanhoidon psykodynaamiseen suuntaan ja sovelsi myös ympäristöterapiata, jonka pioneereja Menningerit olivat. Menningerit eivät olleet tiukasti ”freudilaisia”, mutta he hyödynsivät myös Freudin ajattelua psykiatrian uudistamispyrkimyksissään. Menninger-klinikan toiminta supistui myöhemmin, ja klinikka muutti vuonna 2003 Houstonin alueelle.

Karl Menningerin tuotanto saavutti laajoja lukijapiirejä. Myös suomeksi käännettiin 1950-luvulla kaksi Menningerin teosta (Menninger 1953; 1955). Menninger oli näillä teoksillaan varhainen psykiatri-ihmissuhdeopastaja, joka tähtäsi ”terveyden ja onnellisemman elämän edistämiseen”. Suomennoksen *Rakkaus vai viha* (Menninger 1953; suomennoksesta ilmestyi toinen painos 1954 ja uusi painos vielä 1963) takakansitekstissä todetaankin: ”*Rakkaus vai viha* on teos, jossa tiedemiehen objektiivinen asiallisuus yhtyy kirjailijan loistavaan esitystaitoon ja jonka optimistinen tulevaisuudenusko kasvaa pitkälle yli nykyhetken. Sillä on sanottavaa kaikille niille, jotka haluavat tunkeutua oman olemuksensa tuntemattomille alkulähteille ja samalla nähdä vastuunalaisen osansa yksilöä suuremmassa elämänprosessissa.”

¹¹ Tutkimusosaston henkilökuntaan kuuluivat tuolloin muun muassa Paul Bergman, Margaret Brenman, Sybille Escalona, Merton M. Gill, Robert R. Holt, Louisa Howe, George S. Klein, Mary Lietch ja Milton Wexler (ks. Holt 1997, 2).

¹² Karl Menninger mainitsee kirjeessään Rubinsteinille (13.2.1953): ”Tulit tutkimusavustajana [Topekaan]. Kerroit minulle, että tunsit selvän velvoitteen Suomea kohtaan, että Suomi tarvitsi psykiatreja ja että menisit takaisin. Sitten keksit mahdollisuuden jatkaa psykoanalyttista koulutustasi. Hait [psykoanalyttiseen] instituuttiin ja, kuten tiedät, huomattavan vaivannäön jälkeen järjestimme sen [koulutuksen].”

¹³ Nuorempi veli William C. Menninger sen sijaan suhtautui Rubinsteinin työpanokseen Topekassa huomattavan arvostavasti, mikä käy ilmi hänen kiitollisesta viestistään Rubinsteinille (19.1.1953; ks. Rubinstein 1997, 615).

¹⁴ Kahden ensimmäisen vuoden aikana pilottiprojektin tavoitteena oli ensinnäkin kehittää asteikko, joka auttoi arvioimaan, missä määrin kliinisen aineiston tietty osio tuki yksittäistä kliinistä hypoteesiä, joka oli johdettu

psykoanalyysisessioiden prosessimuistiinpanoista. Toiseksi tavoitteena oli suunnitella tapaustutkimus, jossa hyödynnettäisiin nauhoitettujen psykoanalyysisessioiden sanatarkkoja puhtaaksikirjoituksia. Kolmantena tavoitteena oli muodostaa vahvasti todistusvoimaisia ja heikosti todistusvoimaisia hypoteesi-todiste-pareja, niin että Rubinstein saattoi yrittää muuntaa todistelausumat hypoteesilauseiksi ja kirjata selvästi kaikki apu- ja *ad hoc* -hypoteesit, kaikki symboliset vastaavuudet ja kaikki ennako-oletukset, joita tarvittiin muuntamisessa (Dahl 1983, 53–54; ks. myös Holt 1997, 16.)

¹⁵ *Psychoanalysis and Contemporary Science* ilmestyi vuosina 1972–1976. Sen jatkoksi alkoi 1978 ilmestyä neljästi vuodessa lehti *Psychoanalysis and Contemporary Thought*.

¹⁶ Holtin käsikirjoitus (1989) sisältää tämän ja eräitä muita elämäkerrallisia tietoja, joita ei ole Holtin (1997) painatussa johdannossa Rubinsteinin Koottuihin kirjoituksiin.

¹⁷ Daniel Morduch (2007) on löytänyt maininnan Ben Runerista, jonka kaksi sävellystä esitti sopraano Jane Carlyle debyyttikonsertissaan Carnegie Recital Hallissa 18.2.1962. Muu ohjelma sisälsi Mozartin, Wolfen, Marxin, Poulencin, Menottin ja monien yhdysvaltalaisen säveltäjien musiikka. The New York Herald Tribune (19.2.1962) mainitsi konserttiarvioinnissaan: ”Two beautifully constructed songs by Ben Runer were perhaps the most satisfactory performed works of the evening.” The New York Timesin (19.2.1962) arvioinnissa todetaan: ”Mr. Runer’s songs, tonal in a rich chromatic way, were effective. A ’Liebeslied’ from Rilke especially made its point in a flexible, expressive way.” – Benjamin ei juurikaan kertonut sukulaisilleen säveltämisestään. Esimerkiksi Benjaminin sisar Cecilia Linder ja tämän poika Ewert Linder eivät olleet tietoisia nimimerkistä ”Ben Runer” (C. Linder 2007; E. Linder 10.3.2007).

¹⁸ Sotavuodelta 1941 on säilynyt seuraava Benjaminin runo (D. Morduch 2007):

”Djupt i natten böljar livets flod
Gyllne vågor – smärtans varma blod.

Mänskor, mänskor, mänskor
Varför jubla vi när döds-danstrumman slår

Mänskor, mänskor, mänskor
Varför dansar ni
Varför dansar ni till döds-trumpetens skratt

Livets skära blomster blommar blott i natt
Blommor föds i smärta ur dunklet i min själ”

¹⁹

Barbro Scheinin (2007) on maininnut: ”Dina pakotti lievällä painostuksella hänet [Benjaminin] matkoille. Mieluiten hän olisi vaellellut kotinsa ja kirjastojen välillä. Kirjat, musiikki ja Dina, muuta ei tarvittu.”

²⁰ Robbins (2000) lukee Rubinsteinin Holtin ja Grünbaumin leiriin, joka pyrkii asettamaan psykoanalyysin ”positivistiseen kehykseen” ja pitää psykoanalyysin narratiivia ”ikään kuin” -narratiivina neurotieteiden ja kognitiivisen tieteen ”todellisempaan” kieleen verrattuna.

²¹ Toisin kuin arvostamansa Michael Sherwood (1969), Rubinstein (1973/1997, 193–199) ei katsonut psykoanalyttisilla narratiiveilla olevan varsinaista selittävää funktiota tai deduktiivista varmuutta, sillä ne oli hänen nähdäkseen johdettu probabilistisista hypoteeseista.

²² Kirjeessään Adolf Grünbaumille (6.6.1983, siteerannut Holt [1997, 11–12]) Rubinstein mainitsee olleensa liian kauan Feiglin identiteettiteorian ja Hempelin ennuste-selitys-todentamisskeeman vangitsemana. Jälkimmäisestä hän oli tuolloin irtautunut, mutta edellisestä ei tuonut hänen mukaansa uutta ratkaisua ”nykyään muodikas Dennett–Fodor–Putnam -funktionalismi”, joka oli ”pikemmin elegantti tapa välttää ongelma kuin tuoda meidät lähemmäksi ratkaisua.”

Lähteet

Arkistolähteet

Benjamin Rubinsteinin todistukset ja muut asiapaperit. Georg Morduchin hallussa. Alexandria, VA, Yhdysvallat.

Benjamin Rubinsteinin kirje Barbro ja Teddy Scheininille [ei tarkkaa päiväystä, vuosi 1965]. Barbro Scheininin hallussa. Helsinki.

Benjamin Rubinsteinin runo vuodelta 1941. Daniel Morduchin hallussa. Tel Aviv, Israel.

Helsingin yliopiston matriikkelit 1924–1936. Helsingin yliopiston Keskusarkisto.

Holt, Robert R. (1989). In memoriam: Benjamin Bjorn Rubinstein, M.D. (12 liuskan pituinen käsikirjoitus.) Georg Morduchin hallussa. Alexandria, VA, Yhdysvallat.

Lapinlahden sairaalan vuosikertomukset 1945–1947. Lääkintöhallitus V: Ebg2. Mielisairaaloitten ja kaatumatautihoitoloitten vuosikertomukset. Kansallisarkisto.

Painetut lähteet

Benjamin Rubinstein, psychiatrist, dies at 84. The New York Times 13.7.1989.

Dahl, Hartvig (1983). On the definition and measurement of wishes. Teoksessa Masling, J. (toim.), Empirical studies of psychoanalytical theories. Vol. 1, 39–67. Hillsdale, NJ: Analytic Press.

Eagle, Morris N. (1997). Benjamin B. Rubinstein's contributions to the structure of psychoanalytic theory. Teoksessa Rubinstein (1997), 23–42.

Freud, Anna (1992). Anna Freud's letters to Eva Rosenfeld. Edited by Peter Heller. Translated by Mary Weigand. Madison, Conn.: International Universities Press.

Freud, Sigmund (1915/1973). Das Unbewusste. Gesammelte Werke, 10, 263–303. Frankfurt am Main: S. Fischer.

Freud, Sigmund (1920/1976). Jenseits des Lustprinzips. Gesammelte Werke, 13, 1–69. Frankfurt am Main: S. Fischer.

Friedman, Lawrence J. (1990). Menninger: The family and the clinic. New York: Alfred A. Knopf.

Gedo, John (1999). The evolution of psychoanalysis: Contemporary theory and practice. New York: Other Press.

Gillett, Eric (1998). Review of Rubinstein 1997. The Journal of Nervous and Mental Disease, 186, 655–656.

Granit, Ragnar (1927). Forskardrift och sanningsjakt. Nya Argus, 21, 245–247.

Granit, Ragnar (1928). Samtal med en psykolog. Quosego, 2, 12–15.

Grosskurth, Phyllis (1986). Melanie Klein: Her world and her work. London: Hodder and Stoughton.

Hinshelwood, R. D. (1997). The elusive concept of 'internal objects' (1934–1943): Its role in the formation of the Klein Group. International Journal of Psycho-Analysis, 78, 877–897.

Holt, Robert H. (1997). Editor's introduction: The life and work of Benjamin Björn Rubinstein. Teoksessa Rubinstein (1997), 1–21.

Holt, Robert H. (2003a). New directions for basic psychoanalytic research: Implications from the work of Benjamin Rubinstein. *Psychoanalytic Psychology*, 20, 195–213.

Holt, Robert H. (2003b). Notes for reminiscences of David Rapaport. (Keskustelupeheenvuoro paneelissa “40th Anniversary of the Rapaport-Klein Study Group: Reflections on David Rapaport”, 14.6.2003.) www.psychomedia.it/rapaport-klein/holt03.htm (luettu 15.2.2007).

Holt, Robert H. (2005). A lifelong attempt to understand and assess personality. *Journal of Personality Assessment*, 84, 3–15.

Laine, Aira, Parland, Helena & Roos, Esa (toim.) (1997). *Psykoanalyysin uranuurtajat Suomessa*. Kemijärvi: Suomen psykoanalyttinen yhdistys.

Menninger, Karl (1953). *Rakkaus vai viha*. Avustajana Jeanetta Lyle Menninger. Suom. Toini Havu & Sirppa Mikkola. Helsinki: Otava.

Menninger, Karl (1955). *Itseään tuhoava ihminen*. Suom. Sirppa Mikkola. Helsinki: Otava.

Popper, Karl R. & Eccles, John C. (1977). *The self and its brain: An argument for interactionism*. New York: Springer.

Roazen, Paul (2001). What is a fact? Eva Rosenfeld and historiography. *Journal of Religion and Health*, 40, 71–88.

Robbins, Brent Dean (2000). Review of Rubinstein 1997. *Metapsychology* 12.9. <http://mentalhelp.net/books/books.php?type=de&id=386> (luettu 4.6.2005).

Rosenfeld, Eva (1951). The Pan-headed Moses. *International Journal of Psychoanalysis*, 32, 83–93.

Rosenfeld, Eva (1956). Dream and vision. *International Journal of Psychoanalysis*, 37, xxx

Rubinstein, Benjamin B. (1965/1997). Psychoanalytic theory and the mind-body problem. Teoksessa Rubinstein 1997, 43–66.

Rubinstein, Benjamin B. (1967/1997). Explanation and mere description: A metascientific examination of certain aspects of the psychoanalytic theory of motivation. Teoksessa Rubinstein 1997, 67–122.

Rubinstein, Benjamin B. (1972/1997). On metaphor and related phenomena. Teoksessa Rubinstein 1997, 123–171.

Rubinstein, Benjamin B. (1975/1997). On the clinical psychoanalytic theory and its role in the inference and confirmation of particular clinical hypotheses. Teoksessa Rubinstein 1997, 273–324.

Rubinstein, Benjamin B. (1977/1997). Person, organism, and self: Their worlds and their psychoanalytically relevant relationships. Teoksessa Rubinstein 1997, 415–465.

Rubinstein, Benjamin B. (1978/1997). Why metapsychology? Teoksessa Rubinstein 1997, 485–496.

Rubinstein, Benjamin B. (1980/1997). Review of Popper & Eccles (1977). Teoksessa Rubinstein 1997, 531–540.

Rubinstein, Benjamin B. (1982/1997). On the concept of an unconscious wish. Teoksessa Rubinstein 1997, 541–549.

Rubinstein, Benjamin B. (1983/1997). The experience of tragedy, expectations, and the moral order. Teoksessa Rubinstein 1997, 577–603.

Rubinstein, Benjamin B. (toim.) (1973). Psychoanalysis and contemporary science: An annual of integrative and interdisciplinary studies. Vol. 2. New York: Macmillan.

Rubinstein, Benjamin B. (1997). Psychoanalysis and the philosophy of science: Collected papers of Benjamin B. Rubinstein. Edited and annotated by Robert R. Holt. Madison: International Universities Press.

Sherwood, Michael (1969). The logic of explanation in psychoanalysis. New York: Academic Press.

Troil, Isa von (1937). Biologin är framtidens vetenskap, säger Ragnar Granit, vår nye svenske professor, som “inte tror på psykoanalysen”, och tycker om att segla, jobba i sin klipprädgård och läsa engelsk litteratur. Helsingfors-Journalen, 24, 687–688.

Henkilökohtaiset tiedonannot

Björk 1980: Stig Björk syyskuu 1980 [haastatteluäänite, Juhani Ihanuksen hallussa].

Bolotowsky 2007: Gideon Bolotowsky 5.3.2007.

Eagle 2006: Morris N. Eagle 6.12.2006

Grünbaum 2006: Adolf Grünbaum 3.12.2006

Holt 2006: Robert R. Holt 5.12.2006 ja 7.12.2006

C. Linder 2007: Cecilia Linder 7.3.2007.

E. Linder 2007: Ewert Linder 8.3.2007 ja 10.3.2007.

D. Morduch 2007: Daniel Morduch 10.3.2007.

G. Morduch 2007: Georg Morduch 9.3.2007.

B. Scheinin 2007: Barbro Scheinin 17.2.2007.

M. Scheinin 2007: Mikael (Mick) Scheinin 16.2.2007.

Tähkä 2006: Veikko Tähkä 28.11. 2006.